

Kapitel 28	<i>Glatt budskap</i>	260
Kapitel 29	<i>Biskopsfölje</i>	271
Kapitel 30	<i>Fråga efter de gamla stigarna!</i>	279
Kapitel 31	<i>Maria åter</i>	292
Kapitel 32	<i>Flykt</i>	302
Kapitel 33	<i>I klosterkyrkan</i>	309
Kapitel 34	<i>Osäker mark</i>	319
Kapitel 35	<i>Helgedom</i>	330
Kapitel 36	<i>Skålberget</i>	340
Kapitel 37	<i>Sändebud</i>	347
Kapitel 38	<i>Eremitage</i>	352
Kapitel 39	<i>Storfiske</i>	359
Kapitel 40	<i>En liten öppning</i>	365
Kapitel 41	<i>Atavia</i>	372
Kapitel 42	<i>Jonatecknet</i>	374
Kapitel 43	<i>Fästningen invid Venner å</i>	381
Kapitel 44	<i>Labyrint</i>	387
Kapitel 45	<i>Dunkeld i Skottland</i>	399
Kapitel 46	<i>Nova Fernia</i>	412
Kapitel 47	<i>Avslöjad</i>	421
Kapitel 48	<i>Pålysning</i>	429
Kapitel 49	<i>Helig förening</i>	437
Kapitel 50	<i>Världens centrum</i>	447
Kapitel 51	<i>Herren på vinden</i>	459
Kapitel 52	<i>Uranienborg</i>	471
Kapitel 53	<i>Hemkomst</i>	480
Kapitel 54	<i>Mor Eiras tankar</i>	488

Kapitel I

Liket på längebryggan

Det var en rå och mulen förmiddag om våren och fortfarande låg byltet kvar längst ute på längebryggan, där det legat sedan någon gång under natten. En okänd hade kommit sjövägen och lämpat av det och sedan gett sig av igen. Man hade lagt en gammal segelduk över, så ingen kunde direkt se vad som dolde sig under. Alla visste ändå mycket snart att det var en död människa. Folket syntes inte till. Man höll sig inne i de grå ryggåsbodarna, som stod på höga stenkistor utmed strandlinjen i den trångra havsvik, som var fiskeläget Stangen. Galgudden ut mot havet skymde horisonten och skyddade mot havsvinden. Bergväggen mot land var ett värn för vinternordan och var platsen för utkik mot havet. Ingen hade dock vid tillfället råkat vara där och observerat den oväntade ankomsten och den obehagliga leveransen. Men nu kunde alla se byltet på den långa bryggan som sköt ut mot hamnlagunens mitt. Alla kunde se, om de gläntade på en dörr eller kikade ut genom en glugg i bodväggen.

Det borde varit liv och rörelse i hela hamnen. Man borde ordnat med sina fiskeredskap, eller lossat fångst, eller rensat fisk, eller saltat, eller lagt i tunnor. För sillen gick fortfarande till, även om det minskat stadigt och hastigt på senare år. Men nu var det vår och då var det lekesillen som gick in i vikarna. Man borde lastat stycke gods i de små fraktfartygen. Ty godssjöfarten hade kommit med den goda tillgången på fisk och Stangen hade blivit hemmahamn för flera småskeppare. Man borde ägnat sig åt allehanda sysslor som hörde vardagen till, eller helt enkelt stått i något hörn och samtalat alldagligt. Som alltid. Men man gjorde inget av det och det hade med byltet på längebryggan att göra.

Man väntade på att något skulle hända. Det gjorde också flickan som stod och gläntade i öppningen till en av de bodar, som låg längst in i viken vid den långa bryggans landfäste. Sissel hade fått höra redan innan hon själv hunnit se. En fiskaregubbe hade löpt stuga in

och stuga ut längs hela strandgatan. Det var ännu mörkt och många låg till sängs, när han stack in huvudet och kort berättade att det låg ett lik på lågebryggan och att det måste vara en kyrkans man, en fin. Det såg man på kläderna. Mer sa han inte och mer behövde inte sägas, för att Sissel skulle hejda steget, precis som alla andra. Och som hos alla andra började man också i hennes trånga pörte till hem att fundera och spekulera kring vad det kunde röra sig om och hur man skulle förfara. Bäst att hålla sig undan, blev slutsatsen i stugorna, men man kunde inte låta bli att ta sig ner till sjön, för att se hur det hela skulle avlöpa. Därför kunde man vara förvissad om att i var och varannan sjöbod tisslades det nu om liket och om hur det skulle komma från platsen. Så också i boden där Sissel stod beredd att på nära håll beskåda bortforslandet av den döda kroppen. Där, bland redskap och verktyg, fanns också hennes bägge bröder, Eyvind och Stenjo, Mor Eira och den gamle tunnbindargubben Frans. Ingen kunde riktigt koncentrera sig på sina sysslor. Gubben satt gränslösa över sin täljstol och skavde förstrött på en lagg med bandkniven, medan Eira satt med händerna i knät och tittade blint in i mörka vrån längst in i rummet, där inga fönster fanns och där färdiga fisk-tunnor stod staplade upp mot taket. Avsättningen hade minskat allt eftersom fångsterna minskat. Stenjo vankade av och an på den lilla golvytan i mitten, medan Sissel och Eyvind höll sig invid dörren, förstulet spanande ut mot bryggan.

– Det är inte bra, muttrade Frans. En kyrkans man på vår brygga. Död.

Han skakade sakta på huvudet och blev tyst.

– Något förebud är det, kommenterade Mor Eira efter en stund. På ont, kan man förmoda.

– En död man som fiskats upp ur havet kan väl inte vara annat än ont, kommenterade Eyvind försiktigt. Han fick en nästan omärklig blick från sin syster som tycktes vädja om tystnad.

– Vi väntar tills vi vet, insköt Stenjo, som var den ende som visade sig nervös och orolig. De andra hade såsom ofärgad väntan i sina kroppar och rörelser.

– Vi vet ju ingenting, slog han fast.

– Det har med Marieskog att göra, genmälde Frans utan omsvep.

– Heliga Guds Moder, sa Eira i en neutral ton, som om hon bara suckade eller antydde en tanke som alla hade inom sig som en självklarhet.

Det blev tyst i sjöboden och det var fortfarande alldeles stilla där ute. Sjön låg blank och svart. Det var som ett golv som man kunnat vandra över till Skeppsholmen på, ön som låg mitt i gattet i nordväst och hjälpte till att sluta in den lilla hamnen från alla vindar. Bara i en smal öppning i nord-nordväst öppnade sig det stora havet, men där ute låg Salterö och ännu längre ut motade Malmön och Hållö de största vågorna, när stormen låg på.

Stenjo hade redan då det börjat ljusna på morgonen begett sig upp till utkiken för att möjligen upptäcka något på havet, som kunnat förtälja om hur det gåtfulla liket hamnat just i Stangen. Han brukade ibland bege sig dit upp för att spana. Till en början var det för att kunna varsla om ankommande fartyg och därmed vara först med en nyhet. Sedan tycktes det vara mer indirekta ärenden som drog honom till utkiken. Somliga tyckte nog att det var lathet mest, men då kände de inte Stenjo, för han ansågs snarast omotiverat upptagen med bestyr av olika slag, särskilt sådant som inte först verkade vara hans domäner eller till särskild nytta. Det var den hågen som, före alla andra, drev honom att utröna orsaken till att man i just deras lilla fiskeläge fått in denne drucknade. Han kunde emellertid inte upptäcka något som helst tecken till vägledning. Det var god sikt denna morgon, men inte ett enda fartyg syntes till i denna tidiga stund och ingenting antydde en förlisning heller. Inga vrakdelar som flöt omkring. Kobbar och öar låg där, som om de inget ville säga. Horisontens linje skiljde knivskarpt himmel och hav, eller var det ett band som förde samman den för dagen gråmulna himlen med svart hav? Vilketdera man läste in kunde hänga samman med sinnesstämningen hos betraktaren. Och hos Stenjo kunde det verkligen pendla mellan ytterligheterna. Han kunde hetsas i känslan av att äventyret väntade där ute i en okänd värld att upptäcka. Stunden efter kunde samma värld te sig obegriplig och hotfull och hålla honom tillbaka vid sin invanda tillvaro.

Det var när horisontranden utgjorde den linje som bröts av mak-tens flottor. Det var numera dansken och vid det hade man inte riktigt vant sig bland fiskare och småfolk. Det hade alltid varit norska kungar som kommit och byggt och bärgat här och det verkade såsom mer otvunget på något vis. Vigrare, som folket här kallades alltsedan vikingatiden, kände sig allt mest som norskar om de måste välja. Hellre Nidaros än Ålborg.

Hotfullt kunde det okända där ute te sig också på ett annat sätt. Maktens män kunde man alltid förstå sig på, även om det sällan var behagligt. De lade under sig folk och riken – inget märkvärdigt med det. I bästa fall tog krigen fort slut, i sämre fick människorna lida. Svensk och dansk hade bekrigat varandra i dessa trakter i långa tider. Det var i ett gränsland som Stenjo fått sin hemvist.

Och ändå: Det fanns något som oroade på ett annorlunda sätt – något som angrep själva tanken. Det var något nytt som grep omkring sig och tog tag i människornas inre. Protestanterna hade tagit kommandot och reformationen hade genomförts snabbt och resolut något halvsekel tidigare. Det hade folket här knappast vant sig vid ännu, men tvingats ta till sig ändå. Det var stort nog, men Gud var den samme denna dag som innan, även om han inte betedde sig på riktigt samma sätt och enigheten knappast infunnit sig.

Emellertid fanns ytterligare något som spred oro – inte som ångest eller skräck, men i vidare mening osäkerhet och tvivel. Det var ännu bara som en svag aning eller flyktig förnimmelse. Horisontlinjen där borta var kanske gränsen för hur långt man kunde se ut i en värld som krökte sig och försvann bakom sin egen rygg. Stenjo hade hört att skepp seglat bort i väster så långt att nytt land uppenbarat sig och att man rentav kunde segla vidare och komma runt på andra sidan – till samma plats från andra hållet. En obegriplig tanke.

Han hade aldrig tänkt på jorden som om den var annat än en väldig skiva. Möjligen kunde han tänka sig den som krökt uppåt emot himlen långt där borta, för att möta himmelskupans valv som täckte in skapelsen i Herrens omslutande allmakt. Det hade han fått en föreställning om i kyrkan. Nu hade han hört att jorden krökte sig åt andra hållet, utan att världshaven rann ut eller att skeppen föll av vid någon yttre rand.

Obehaget med liket på bryggan hade förstås Stenjo med sig i tankarna, där han satt och spanade och han anade säkert vissa samband med striderna mellan den gamla och nya läran kring Guds väsen och hur han skulle tillbedjas. Hur jorden och världssalltet såg ut och hur allt var format låg tills vidare utanför den striden, tycktes det. Men det var som om det riste lätt i alla grundvalar av sådana funderingar. Han kunde blicka ner på den enkla och gråa bebyggelsen under sig, som kupades utmed den trånga lagunens halvcirkel i skydd för vinden. Vände han sig inåt land såg han ek och bok breda ut sin

ännu vårgrå matta i etager bort mot det land han kände mycket lite till om, men där svensken fanns, svensken vars namn förknippades med stråtröveri och krig och våld. Då föll tankarna på Marieskogs kloster som låg i sydost i första skogsranden. Man kunde inte se i det kuperade landskapet exakt var det låg, men bara en halvdags båtfärd bort, in i fjorden, reste sig dess murar och dess mäktiga katedral i Dragsmarksdalens lummiga grönska.

Stenjo hade på känn, redan innan Frans sagt det, att den döde på bryggan hade någon slags samband med klostret, ty från danske kung Christian hade kommit påbud om att klostret inte längre fick ta till sig nya munkar och inte undervisa och förkunna mer för folket. Och en världslig fogde hade satts att styra över domänerna. Det kunde aldrig vara rätt och riktigt, tyckte man allmänt här längs Vigrarnas hela område från Tönsberg ända ner till Öckerö – att lägga beslag på mark och skog som skänkts till klostret av erkänsla för kanikerbrödernas själaverk bland folket här och ända bort åt Dalsland. Det kunde inte komma gott ur sådant rov. I Kongelf, invid Bahus slott, hade man helt stängt klostret och kört bort bröderna.

Trots detta måste Stenjo ha en annan mening än Frans, när han på sitt korthuggna vis sa att förhållandena kring klostret och kung Christians reformation hade med det hela att göra.

–Vi vet ingenting, upprepade den unge mannen utan kraft i orden men med en bestämdhet som vittnade om att han ville värja sig.

Frans ord vajade dock oroligt av och an i sjöbodens dunkel under den tystnad som följde. Vad han sa vägde tyngre än man kunde tro. Den gamle kuttryggige tunnbindaren, som förvånansvärt flinkt arbetade med värkbrutna händer var av den sorten som inte talar med många ord och som gärna dröjer tills andra talat färdigt. Men då blir det desto mer tyngd i det som kommer kort och rakt på. Man väntade gärna på Frans Bödicker, innan man kunde känna att en rådplägning var klar. Och ofta var det hans ord som fick gälla till sist. Det var han som tog sig an Eira och barnen, när hans bror Niels blev borta på havet. Kroppen hittades aldrig, utan havet blev hans grav och somliga uttryckte tveksamhet om omständigheterna kring försvinnandet.

Frans hade upplåtit sitt lilla hus på strandgatan och berett arbete åt dem efter bästa förmåga. Eftersom sillen inte gick till som förr blev det knapert för dem och svårt att finna sysslor åt alla, så delade

de också fattigdomen med varandra.

Bente, äldsta dottern, hade fått pigtjänst på Holma gård. Storebror Eyvind gick i lära i tunnbinderiet och Stenjo försåg verksamheten med lämpligt virke från skogarna inåt land. Han tog hem vidjor till tunnband och fick tag i laggvirke genom virkeshuggare som annars arbetade åt skepparna från Amsterdam och Lübeck. Sissel, yngst av barnen, fick hjälpa till med lite av varje.

Det var Mor Eira som bröt tystnaden innan det timade händelser där ute.

– Den Heliga Guds Moder, sa hon som om det förklarade allt. Men för säkerhets skull tillade hon:

– När den Heliga Jungfrun vanhelgas kan det bara gå på ett sätt. Vi har inte sett början ens. Det tycktes ännu mer plågsamt att höra, men på ett sätt som snarare skapade skräck än oro. Eira tystades ner med hyschanden och höjda pekfingrar. Det skedde i detsamma som man hörde steg alldeles utanför bodväggen.

Det var knappast resoluta steg, men raska och ängsliga. Sissel kikade ut i dörrspringan.

– Det är prästen, sa hon. Han går ut. Han ser sig om. Nu står han vid... där vid segelduken. Böjer sig. Viker upp en flik.

Sissel beskrev varenda rörelse. Hon konstaterade att prästen kastade en blick in under täckelset och att han hastigt lade tillbaka det, vände på klacken och gick därifrån. Den svarta livrocken fladdrade liksom öronlapparna på den platta mössan. Stegen där utanför, när mannen gick förbi igen, var nu brådslande, som om det gällde att rädda sig upp på land.

– Prästen? sa Eyvind släpigt.

– Det är en kyrkans man, slog Frans fast, den döde.

– Har det med Marieskog att göra, så undrar man... började Stenjo.

– Det är svårt att säga vad dom har med varann att göra nu för tiden, insköt Eira. En stund är det si och en stund är det så med prästerskapet och kanikbröderna.

– Dom sitter ihop mer än ni anar, sa Frans som om han visste.

Eira var förbryllad. Niels hade varit sångare i ritual och mässa och hela familjen hade stått kyrkan nära, men nu när maken var borta och med den nye prästen, hade mycket förändrats. Peder Präst verkade underligt förbehållsam, även om han var vänlig och beskedlig på alla sätt. Han var anspråkslös och from, men så som valhänt. Mor

Eira kunde inte riktigt förlika sig med det, även om hon förstod att hans uppdrag här på trakten var ömtåligt, så som nu förhållandena hade blivit. Frans och hon hade talat mycket om den saken och han var mer brysk i sin inställning och talade om räddhåga. De två var förtroliga med mycket och överens om det mesta, men med olika sätt att göra och låta.

Peder Präst var hitsänd från Jylland och var satt att förkunna den nya läran. Traditionen var emellertid stark och han hade gått fram med lämpor, så mycket hade ännu förblivit vid det gamla. Det var brytningstid och prästen hade mycket att ta hänsyn till i förkunnelse såväl som i själasörjande. Det var många som tolkade försiktigheten som vekhet. Kanske var han rentav en aning kluven för egen del. Nu lämnade han bryggan med långa kliv och försvann upp mot den nyuppförda kyrkan, som låg i dalsänkan i Stangevikens förlängning.

Det var inte underligt att folket var obenäget att befatta sig med den döde, för tryggast var att hålla sig ifrån de pastorala dispyterna. Det var mäktiga krafter och ingen visste hur det skulle gå till sist – vems ordning som skulle gälla. Annars var det inte ovanligt att man fick ta hand om döda från havet. Det fanns särskilda rutiner för det och det var kvinnornas syssla ända fram till präst och gravgrävning. Man undrade förstrött om Träcka-Tore i Stangesund nu skulle få arbete.

– Här blir inget grävande! slog Frans fast. Det där liket kommer att ligga i annan jord, så sant jag sitter här.

– Klosters? undrade Eyvind kort.

– Eller annorstädes.

– Han kan vara från Börglum, eller från Tönsberg eller var som helst ifrån, förklarade Eira.

– Det måste väl inte vara från den sidan alls, genmälde Stenjo hastigt.

– Nej, det kan ju lika gärna vara från de andra, sa Frans. Det kan vara en kungens dräng. Det kan det mycket väl vara.

– Vi vet alltså ingenting, sa Stenjo rappt, för att visa sin fasta hållning i frågan.

– Det vore kanske värre? spekulerade Eira.

– Det vore nog det, sa Frans.

– Ifall det var en från det nya? Eyvind ville inte uttala det ovana ordet reformation och han nämndes inte ta namnet Martin Luther i

sin mun. Det var alltför obekant.

– Då kommer kanske danske fogden hit och snokar och vill ha det till att vi är skyldiga.

– Kommer ihop med prästen? inföll Sissel lite ängsligt.

– Inte den, sa Eyvind.

– Det kunde man nog tänka sig, sa Frans.

För fridens skull vore det nog bäst om den döde var en man som hörde till klostret på något vis, men sympatierna hos de fem i sjöboden låg allt åt det hållet ändå. De var vilsna inför alltihop och ville bara att det usla liket skaffades undan så fort som möjligt. Bestyren med det fick väl de stå med som hade med det att göra. Prästen, kanske, om liket nu var av den sorten.

Dessutom hade man gått in i fastan och då var det alltid vanskligt att handskas med ting som bar splittringens märke. Då var splittringens ande, Satan själv, där med ens och då ville det till att präst och sångare och kyrkfolk tog i med bönerna och ritualen. Men som situationen var, så var kraften där naturligt nog inte att lita på numera. Folkets främsta förebedjerska i himlen, den Heliga Jungfrun, Guds Moder, hade förts bort. Hennes bild hade burits ut ur sockenkyrkan och lämpats på en plats, som ingen tycktes veta av. Man skulle inte längre vädja om hennes förböner inför Herren. Det hade sagts från kung Christian av Danmark, hur han nu kunde ha en så bestämd mening om det. Han var inte alls kunnig i sedvänjorna, såvitt man visste och inte var han känd för annan kraft än vapnens och slughetens.

Kapitel 2

Brödramarsch

En god stund förflöt och den oroliga spänningen lade sig sakta. Man började undra, om det inte snart var dags att företa sig något. Här fanns arbete att göra. Till sist gjorde sig Sissel ärende ut på bryggan. Hon bar ut ett ämbar med aska från spishällen, där Frans basade sina tunnor. Hon tömde kärlet i strandkanten, bland tång och stenar. Vattenspegeln bröts upp och oregelbundna ringar vidgade sig ut över viken och in under bryggan. Plötsligt fick hon bråttom tillbaka, sköt till dörren bakom sig, men lät den stå på glänt och sa:

– Hör! Hör ni?

De andra skärpte uppmärksamheten och lyssnade. Bakom enstaka mässkrik hördes sång. Den kom från landsidan. Svag, men fullt hörbar, trängde den fram och blev starkare. Eyvind ville stänga dörren.

– Stäng inte! sa plötsligt Sissel bestämt, som på ingivelse. Hon övertog broderns plats och lyssnade vid dörröppningen. Resolut sköt hon upp den på vid gavel, stack ut huvudet och spanade upp mot kilen mellan Donaberget och utkikens branta granitvägg. Och då såg hon en liten skara män komma tågande utför slänten från det håll, där Prästen tidigare försvunnit. De gick samlat i riktning rakt mot lågebryggan.

– Vad är det? utbrast Eira otåligt.

– Prästen är inte med, konstaterade Sissel dunkelt.

– Vilka är det? undrade Stenjo lika otåligt som modern. Han ställde sig tätt bakom sin syster och kikade över axeln.

– De är från Marieskog, svarade Sissel kort.

– Jag tänkte nog det, sa Frans utan att göra ansats att resa sig från sin plats, medan Eira och Eyvind anslöt sig till de två i dörren.

– Det är väl bäst att stänga, föreslog Eyvind oroligt.

– Nej, sa Sissel och Eira samtidigt.

– Vi låter den stå vidöppen, så kan dom komma förbi utan att...,